

Buikwaterzucht bij karper

Onlangs werd de OVB benaderd door een hengelsportvereniging in Noord-Brabant met een verontrustende vraag. In het viswater van de vereniging was in het voorjaar een aanzienlijke karpersterfte gesignaleerd. Een deel van de dode karpers had een sterk opgezwollen buik, uitpuilende ogen en waterige, wratachtige gezwellen onder de schubben. Overleg met dr. Ir. Olga Haenen van de afdeling Vis/Schelpdierenziekten van het Instituut voor Dierhouderij en Diergezondheid BV (ID-Lelystad) leidde tot de conclusie dat hier waarschijnlijk sprake was van buikwaterzucht.

Wat is buikwaterzucht?

De meeste visziekten zijn moeilijk met behulp van uitsluitend de uiterlijke kenmerken van de zieke vis te identificeren. Meestal zijn gegevens over het gedrag van de vis noodzakelijk en in veel gevallen is slechts na pathologisch en/of bacteriologisch onderzoek vast te stellen welke visziekte(n) is opgetreden. De diagnose 'buikwaterzucht' is op basis van met name de opgezwollen buik en vaak uitpuilende ogen van de vis relatief eenvoudig te stellen. De schubben van de vis staan daarbij vaak uit, waarbij waterige wratten of blazen de schubben 'naar buiten drukken'. De vis voelt waterig of sponzig aan.

Zoals met veel visziekten het geval is, blijkt er bij optredende 'buikwaterzucht' (een klassieke naam voor deze karperziekte) meestal geen sprake van één ziekteverwekker, maar blijkt een complex van ziekteverwekkers verantwoordelijk. Hoewel de deskundigen het hier niet allemaal precies over eens zijn, lijkt de ziekte te worden verwekt door een combinatie van een virale - en een bacteriële infectie. De ziekte lijkt in eerste instantie te worden veroorzaakt door de virale infectie. Het virus veroorzaakt onder andere darmontstekingen, bloedingen in de huid, ogen en kieuwen en de uiterlijk direct opvallende opgezwollen buik en uitpuilende ogen. Hierop volgt vaak een bacterie-infectie door zogenaamde facultatief ziekteverwekkende bacteriën. Deze maken alleen verzwakte vis ziek, en completeren het ziektebeeld.

Buikwaterzucht treedt bij karper met name in het voorjaar op. Daarom wordt de ziekte ook wel voorjaarsviraemie (SVC; Spring Viraemia of Carp) genoemd. De ziekte treedt dan op, omdat het virus (Rhabdovirus carpio) het meest actief en infectueus is bij een watertemperatuur van ca. 10 tot 15 °C. Daarbij is de conditie van de karper (met name na een lange, koude winter) juist in deze periode het slechtst. Als gevolg daarvan heeft de karper dan de minste weerstand tegen ziekteverwekkers.

Hoe schadelijk is de ziekte?

Buikwaterzucht kan aanzienlijke sterfte onder karper tot gevolg hebben, afhankelijk van het verloop van de watertemperatuur en de conditie van de karper. Wanneer de watertemperatuur in het voorjaar lang tussen de 10 en 15 °C blijft schommelen, kan het SVC-virus na een eventuele infectie langer actief zijn werk doen en zal de schade aan de visstand hoger zijn. Daarbij zal de schade aan de visstand in wateren met een evenwichtige visstand minder zijn dan in overbezette wateren. Daar kan de sterfte oplopen van 30 tot meer dan 50 % van het totale karperbestand.

Hoe wordt buikwaterzucht verspreid?

Zowel het virus als de bacterie zullen vaak al aanwezig zijn in het water zonder direct aanwijsbare schade aan de visstand te veroorzaken. Beide komen in bijna heel Europa algemeen voor. Het SVC-virus wordt door zieke vissen uitgescheiden in het water. Vooral in kweeksituaties, maar ook in het buitenwater, moet worden gewaakt voor het aankopen van zieke vissen. Het probleem is echter, dat vissen drager van het virus kunnen zijn zonder dat dit uiterlijk zichtbaar is. Ook is bekend dat bijvoorbeeld bloedzuigers of karperluizen het virus kunnen overbrengen van vis op vis.

Alleen bij karper?

Nee. Buikwaterzucht treedt weliswaar vooral op bij karper, maar kan ook bij andere karperachtigen, zoals de graskarper en de blankvoorn optreden. Karper is mogelijk extra gevoelig, omdat het virus het best op deze vissoort is 'afgestemd'. Bovendien maakt de behoefte aan hogere watertemperaturen de karper in het voorjaar langer kwetsbaar.

Kan buikwaterzucht worden genezen?

Nee. Alleen de bacteriële infectie(s) kan worden bestreden met antibiotica. Dit kan echter alleen in viskweek- of aquariumsituaties, waar bijvoorbeeld medicinaal voer (met een antibioticum) zou kunnen worden toegediend. In het buitenwater is dit niet effectief. De virusinfectie kan niet worden bestreden. De geïnfecteerde vissen zullen hieraan sterven, tenzij ze een voldoende conditie hebben om de koude voorjaarsperiode te overbruggen of op tijd afweer opbouwen tegen de ziekte. Daarvoor moet de watertemperatuur wel voldoende hoog (minimaal 15 - 20 °C) zijn. Wanneer de temperatuur hoger dan ca. 20 °C is, zal de activiteit van het virus sterk afnemen en zal de geïnfecteerde vis een sterk verhoogde afweer en dus overlevingskans hebben. Eenmaal geïnfecteerde vissen blijven waarschijnlijk levenslang dragers van het virus.

Kan buikwaterzucht worden voorkomen?

Ja. Zoals de meeste visziekten kan ook buikwaterzucht worden voorkomen door ervoor te zorgen dat de in uw viswater aanwezige visstand evenwichtig is opgebouwd en de aanwezige vissen in een voldoende conditie verkeren. Er dient sterk te worden gewaakt voor een te hoge visbezetting. Met name het karperbestand kan in sommige wateren door uitzettingen te hoog zijn in verhouding tot het dragend vermogen van het betreffende viswater. Karpers leven vooral van bodemvoedsel en kunnen zoöplankton (watervlooien e.d.) maar mondjesmaat als alternatieve voedselbron te benutten. Een aantrekkelijke karperbezetting voor de hengelaar is dan ook vooral in wateren met een voedselarme bodem (bijv. zand, keileem) al snel te hoog. Hierdoor kan, zeker na een strenge winter en een relatief koud voorjaar, de conditie van de karpers sterk afnemen en kan buikwaterzucht optreden. Maar ook de kans op andere visziekten is een stuk groter!

Buikwaterzucht zal, net als andere visziekten, in een verantwoord beheerd viswater in principe niet of nauwelijks optreden. De potentiële ziekteverwekkers komen in de meeste Nederlandse wateren wel algemeen voor. Visziekten en vissterfte zijn meestal een signaal dat de milieu- of voedsel-omstandigheden voor de visstand in het betreffende water ongunstig zijn. Het is dan zaak deze wèrkelijke oorzaak of oorzaken te achterhalen en op te lossen door de milieu-omstandigheden te verbeteren of door actief in te grijpen in de visstand. De identificatie van de betreffende visziekte en de determinatie van de ziekteverwekker is dan van minder belang.